

DE KRACHT VAN GROENE LIJM

Stadse Boeren Oss 2015-2018

Versie t.b.v. Commissie Ruimte 5 november 2015

Inleiding

Na de Q-koorts uitbraak die begon in Oss heeft de gemeente Oss een uitgesproken visie ontwikkeld op (stads)landbouw. De gemeente wil de boer en de consument / burger dichter bij elkaar brengen. De droom is een gezonde en duurzame voedselketen, met positieve vooruitzichten voor iedereen. Gezondheid, dierwelzijn, voedselbewustzijn, een prachtig landschap, geen aantasting van het milieu en niet te vergeten een goed belegde boterham voor Osse ondernemers. De 85.000 Ossenaars en consumenten worden deelgenoot van die droom.

Een investering van de gemeente Oss van 5.000 euro in 2013 heeft geleid tot de 1^e buurttuin van Oss: een bloeiende inspirerende voorbeeld tuin. De initiatiefnemers van BergbOss hebben hun idealen kunnen verzilveren door na de opstart van BergbOss deel aan te sluiten bij het provinciale project Stadse Boeren. De Stadse Boeren Oss voegen aan bovenstaande visie van de gemeente nog een dimensie toe: ze zijn de verbindende schakel te tussen burgers, ondernemers, boeren op de thema's gezondheid, participatie, welzijn en milieu. Dat doen ze door mensen uit Oss en haar kernen te inspireren en stimuleren om stadslandbouwburgerinitiatieven te starten.

Dit plan is een vervolg op het [Stadse Boeren Project](#). Een project gefinancierd door de provincie met cofinanciering van de deelnemers (projectperiode 2014 t/m juni 2015). Buurttuin BergbOss was deelnemer in de rol van lokale regisseur en aanjager voor nieuwe initiatieven in Oss, ingevuld door Ton Oomen en Erwin van Litsenburg. Er is veel geleerd van dat project waardoor we nu een verbeterd plan kunnen presenteren met de gemeente Oss als samenwerkings-partner. Coördinatie van burgers door burgers en één loketfunctie spelen daarbij een centrale rol.

Doelstelling is minstens 25 stadslandbouwinitiatieven (waarvan min. 5 buiten de stadskern Oss) in 2018. Hierbij zijn in 2018 1.000 bewoners betrokken.

Stadse Boeren Oss helpt de gemeente een plaats in de top 25 te veroveren in de ranglijst van de [groenste gemeentes van Nederland](#) en met de ambitie om een positie te verwerven in de top drie van de duurzaamste gemeente van Noord-Brabant.

Toelichting project

1. **Coördinatie Stadse Boeren Oss community**
 - 1.1 Gerealiseerde projecten
 - 1.2 Toekomstige projecten
 - 1.3 Stadse Boeren Platform Oss
 - 1.4 Samenwerking andere partijen, ondernemers en kennisinstututen
 - 1.5 Andere fondsen
2. **Communicatie**
3. **Stadslandbouwdag**
4. **Stadslandbouw projecten**
 - 4.1 Nieuwe projecten
 - 4.2 Kritische succesfactoren nieuwe tuinen
 - 4.2 Bestaande projecten
5. **Dit is de oogst**
 - 5.1 Wat oogsten burgers
 - 5.2 Wat oogst de gemeente Oss

1. Coördinatie Stadse Boeren Oss community

BergbOss is de eerste Osse buurttuin. Na de opstart in 2013 begonnen er ruim 20 gezinnen gezamenlijk aan stadslandbouw. In Oss is de buurttuin inmiddels begrip en een inspirerende eerste speldenprik van stadslandbouw. Met BergbOss als thuisbasis, kenniscentrum en coördinatiepunt hebben de Stadse Boeren Oss onder de vlag van het provinciale project meer speldenprikken van stadslandbouw binnen de gemeente Oss gerealiseerd. De Stadse Boeren Oss hebben de kennis en ervaring in huis om buurttuinen op te starten, andere groene (burger)initiatieven te begeleiden en met elkaar te verbinden.

Deze coördinatie van het Stadse Boeren Oss platform wordt uitgevoerd door Ton Oomen en Erwin van Litsenburg. Zij hebben de afgelopen jaren laten zien dat zij in staat zijn nieuwe tuinen op te starten, daar omheen een levendige community op te bouwen, succesvolle evenementen te organiseren en breed draagvlak te creëren voor stadslandbouw in Oss. Zij zullen ieder gem. 6 uur per week hierin investeren. Dit platform is voor Oss het loket voor nieuwe initiatieven. De coördinatoren onderhouden structureel contact met betrokken ambtenaren van de gemeente en leveren jaarlijks een tussenrapportage in.

1.1 Gerealiseerde projecten

Bij het afsluiten van het provinciale project op 1 juni 2015 zijn de volgende initiatieven gerealiseerd.

1. **Talentuin Vivaan** – bij Stichting Vivaan, centrum voor participatie;
Kleine tuin met 12 moesbakken en enkele lage gezamenlijke bakken.
Bereik, 20 burgers direct, bezoekers van Talentcentrum en Ruilwinkel indirect en groeiend.
2. **Stadstuin@Paulus** - binnentuin van Pauluskerk Oss / Bizztopia, een verzamelcentrum voor zelfstandig ondernemers en kunstenaars;
Pastorale binnentuin omgevormd tot moes/fruit/bloementuin met 12 moesbakken en border.
Bereik 20 kunstenaars en ondernemers, bezoekers van de Pauluskerk indirect en groeiend.
3. **Buurttuin Krinkelhoek** – in wijk de Krinkelhoek;
Moestuin van ong. 15 bij 30 meter in de volle grond in gemeenteplantsoen plus 4 moesbakken.
Bereik 20 burgers (en hun gezinnen) en groeiend.
4. **Klimaatadaptief plantsoen** – aan de Wetering, start in juni;
Pilot voor plantsoenen met speciale beplanting die meer CO2 afvangt en fijnstof uit de lucht haalt dan reguliere beplanting. In het plantsoen is ook ruimte voor eetbare gewassen zoals kruiden en fruit.

Daarnaast zijn bij het platform Stadse Boeren Oss aangesloten en verder uitgebouwd:

5. **Buurttuin Ruwaard** – bij verzorgingsflat het Sterrebos;
Kleine tuin in gemeentelandschap met buurtbewoners en bewoners uit de verzorgingsflat.
Vanuit het project aangevuld met 2 lage bakken, 2 hoge moesbakken en een gereedschapskist.
Bereik 15 burgers en groeiend.
6. **Buurttuin Ridderstraat** – fruittuin in voormalig gemeentelandschap.
Bereik 10 burgers en groeiend.
7. **Moestuin Elzenhoek** – moestuin van milieu educatie centrum / kinderboerderij De Elzenhoek
Bereik nog moeilijk te duiden, enkele vrijwilligers en heel veel bezoekers. Voor de toekomst van de Stadse Boeren Oss een belangrijke partner. Wederzijds commitment is aanwezig.

1.2 Toekomstige projecten

Tot juli 2015 hebben de volgende nieuwe initiatieven zich bij het platform aangemeld voor ondersteuning bij het opstarten:

8. **Buurttuin Oijenseweg** – fruit- en bloementuin in gemeentelandschap, start eind juni;
Bereik nu al 6 burgers (als trekkersgroep) en groeiend.
9. **Buurttuin Zeeheldenwijk** – ontmoetingstuin in zeeheldenbuurt, geplande start na de zomer;
Er is een kerngroep van 6 mensen actief en groeiend.
10. **Buurttuin Sonnewijser** – Gerrit van der Veenstraat, voortgezet bijzonder onderwijs. Initiatief van mentor en docent voedingskunde. Plan voor verbindende tuin op of rondom het schoolplein tussen buurt en school.
11. **Buurttuin Bernhoven** – fruit-, bloemen- en moestuin om het groene karakter van dit nieuwbouw project te benadrukken en potentiële kopers en bewoners met elkaar te verbinden

Daarnaast komen er steeds meer aanvragen of informatieverzoeken, zoals:

12. **Aangepaste tuin voor zorgcentrum in Berghem** – moet nog concreet gemaakt worden
13. **Klimaatadaptief landschap** – uitbreidingen in de Wetering in Oss
14. **Overige** – Meerdere inwoners hebben inmiddels via diverse kanalen om informatie gevraagd.

1.3 Stadse Boeren Oss Platform

De Stadse Boeren Oss hebben inmiddels 7 initiatieven ondersteund en met elkaar verbonden tot de Stadse Boeren Oss community. Elkaar leren kennen en helpen leidt tot duurzame samenwerking, kennisuitwisseling, kennisverwerving en ondersteuning van elkaar. Dit stadslandbouwapplatform is op 6 juni 2015 formeel gelanceerd door wethouder Johan van der Schoot. Ons doel is om het bestaande netwerk duurzaam te faciliteren en uit te breiden in de projectperiode 2015-2018. In het platform komen periodiek vertegenwoordigers van de tuinen bij elkaar om successen, ervaringen en kennis te delen. Het platform is een laagdrempelige plek voor initiatiefnemers met tuindromen. Dit legt een basis voor een duurzame Stadse Boeren Oss community in samenwerking met Gemeente Oss en andere maatschappelijke partijen in Oss. Het platform dient als knooppunt voor vragen, ideeën en initiatieven rondom stadslandbouw in de Gemeente Oss (o.a. ook via de website van gemeente Oss).

1.4 Andere partijen

Stadse Boeren Oss werkt nu al samen met onder andere Vivaan, Groen Dichterbij, Landschapsbeheer Oss, de HAS en NME Elzenhoek. Daarnaast willen we in de projectperiode samenwerking zoeken en intensiveren met andere relevante partijen zoals ZLTO, Zorginstellingen in Oss, Landerij VanTosse, de voedselbank (nu al samenwerking), volkstuintuinen van Oss (nu al samenwerking met 1 complex), het onderwijs / scholen in Oss, projecten rond de Maashorst, zoals de groene Loper en burgerinitiatieven uit het project "buren beheren de buurt".

Samenwerking met ondernemers

Er is nu samenwerking gestart met een restaurant De Nieuwe Wereld om te verkennen of er groenten uit onze tuinen geleverd kunnen worden voor een "Stadseboeren Hap", een periodiek gerecht op de kaart met ingrediënten uit de buurttuinen van de Stadse Boeren Oss. Zij onze producten, wij promotie. De [eerste Stadseboeren Hap](#) is inmiddels een feit! Daarnaast nemen we deel aan het Foodfestival dat plaatsvindt in september van elk jaar.

Samenwerking met kennis instituten

Er is nu samenwerking met IVN, NatuurSuper en VELT (Vereniging Ecologisch Leven en Tuinieren). We bieden in deze projectperiode cursusaanbod en workshops om kennisontwikkeling te bevorderen bij alle deelnemers van de aangesloten projecten. Zo organiseerden we najaar 2014 een drempel lage (10 euro per deelnemer) basiscursus ecologisch moestuinieren van 4 avonden voor 10 deelnemers uit 4 tuinen. We gaan deze ook aanbieden aan deelnemers van moestuincomplexen. Er is contact met RIVM om deel te nemen aan een onderzoek naar de gezondheidseffecten bij deelnemers aan stadslandbouwprojecten.

1.5 Andere fondsen

Voor 2015 is er een tijdelijke financierder. Horecaonderneming De Nieuwe Wereld [spaart](#) momenteel voor het helpen opstarten van 1 of 2 nieuwe projecten in 2015. Daarnaast is het de rol van de Stadse Boeren coördinatoren om ieder project te stimuleren zelf op zoek te gaan naar andere fondsen om hun project duurzaam te borgen en hun dromen te realiseren.

2. Communicatie

Er is een Stadse Boeren Promotiebak gemaakt met bouwboarden die gaat “zwerven” in de gemeente Oss om burgers te verleiden een buurttuin te starten. Er moet o.a. drukwerk/promotiemateriaal worden ontwikkeld voor deze bak. Daarnaast is er voor iedere (nieuw te starten) tuin communicatiebudget nodig. Stadse Boeren Oss hebben daarnaast een [Facebookpagina](#) en [website](#) waarop voor iedere (nieuwe) tuin plaats is. Ook deze moeten uitgebreid en onderhouden worden. We zoeken daarnaast aansluiting met “[Dat is Oss](#)”, de website van de gemeente Oss voor de [loket functie](#) en lokale nieuwsbladen (bijvoorbeeld een vaste rubriek in Regio Oss, De Sleutel en/of Dtv?).

3. Stadslandbouwdag Oss

Jaarlijks willen de Stadse Boeren Oss op de Osse stadslandbouwdag (of op een ander in overleg met de gemeente Oss te bepalen evenement) de tuinen openstellen voor het publiek en nieuwe initiatieven presenteren. Doelstellingen daarbij zijn o.a.:

- ✿ Kennismaking door de inwoners van Oss met wat er allemaal kan en al gebeurt op het gebied van stadslandbouw;
- ✿ Kennisuitwisseling en verbinding intensiveren tussen de verschillende stadslandbouwinitiatieven van de Stadse Boeren Oss community en met andere partijen / partners;
- ✿ Burgers en (maatschappelijke) organisaties inspireren om zelf initiatieven op te starten (nieuwe Osse Boeren / speldenprikken);
- ✿ Zichtbaar maken van de Stadse Boeren Oss community en de mensen erachter;
- ✿ De gemeente Oss op de kaart zetten als één van de groenste gemeentes in Noord-Brabant;
- ✿ Het blijven betrekken van de lokale politiek bij stadslandbouw in Oss.

4. Stadslandbouw projecten

4.1 Nieuwe projecten

Uiteraard is bij iedere tuin het uitgangspunt dat burgers zelf investeren in hun buurt. Dat gebeurt met tijd en met talenten, maar ook met centen. Daarmee bedoelen we een eigen financiële bijdrage van deelnemers in tuinprojecten. Dit om betrokkenheid te creëren en gemotiveerde mensen aan te trekken. Uit de ervaringen met de tuinen tot nu toe weten we dat een extra financiële steun noodzakelijk is voor een goede snelle start. Daarnaast zijn er andere basisvoorwaarden nodig om een tuin succesvol op te laten starten. Deze zijn:

4.2 Kritische succesfactoren voor nieuwe tuinen:

- ✿ Primair initiatief voor een tuin ligt bij de burgers, buurtbewoners zelf
- ✿ Getoetst draagvlak in de buurt
- ✿ Een kerngroep van 2 tot 5 gemotiveerde buurtbewoners
- ✿ Een globaal plan met doelstellingen
- ✿ Spelregels voor de deelnemers

- ✿ Een eindverantwoordelijke / voorzitter per tuin
- ✿ Beschikking over een perceel
- ✿ Bereidheid en motivatie om ecologisch te tuinieren
- ✿ Een begeleidingsaanbod van ervaringsdeskundigen
- ✿ Een aanbod voor kennisontwikkeling
- ✿ Een vrij te besteden startbudget (€1400)
- ✿ Afstemming met gemeentelijk project “bewoners beheren buurt”
- ✿ Afstemming met gemeente Oss (gebiedsbeheer en beleidsadviseurs)
- ✿ Medewerking gemeente: bakken plaatsen, pad(en) aanleggen, watervoorzieningen enz.
- ✿ Niet (te veel) vergaderen, maar doen!

4.3 Bestaande projecten

Als een tuin eenmaal is gestart, is het Stads Boeren Oss platform een uitstekende plek gebleken om te leren van elkaars ervaringen. Na de opstart moet een tuin minimaal een jaar de ruimte nemen om zich te ontwikkelen in een eigen identiteit die bij de locatie en de gebruikers past. Daar is geen blauwdruk voor, dat is maatwerk. Het is essentieel om het platform professioneel (positief en ondersteunend) te blijven aansturen vanuit burgerkracht waardoor het platform haar doelen kan blijven nastreven. Dit kost tijd en competenties, die bij coördinatoren aanwezig is. Iedere tuin wordt gestimuleerd om te zoeken naar andere financiële middelen (sponsoring, lokale steun, donaties, verdienmodellen) om zo zelfstandig mogelijk en kostenneutraal te functioneren. Toch schatten wij in dat een basisbudget van 300-500 euro per tuin per jaar noodzakelijk zal zijn. Als dat door andere middelen afgedekt kan worden, kan dat bedrag lager zijn.

5. Wat wordt er geoogst?

5.1 Dit oogsten de burgers

1. **Sociale verbondenheid:** Door nauwe samenwerking tussen buurtbewoners op gang te brengen, leren zij elkaar beter kennen en ontwikkelt zich een hechter sociaal netwerk en community.
2. **Gezondheid:** De oogst van een buurtmoestuin is gezond. Er wordt geen gif en kunstmest gebruikt. Ook blijkt dat mensen zich gezonder voelen in een wijk met meer groen. Het bewerken van de grond is gezond en soms lichamelijk zwaar werk. Dit komt de gezondheid van de vele mensen met een zittend beroep ten goede. Tuinen nodigen kinderen uit om meer buiten te zijn.
3. **Veiligheid:** Buurttuinen verhogen het gevoel van gemeenschappelijk eigendom en rentmeesterschap. Er is meer waakzaamheid bij en toezicht door buurtbewoners. Afval wordt minder op straat gegooid en zwerfafval wordt opgeruimd. Een opgeruimde buurt leidt tot minder verloedering en criminaliteit.
4. **Milieubewustzijn:** Door biologisch te tuinieren en bewust met afval om te gaan (composteren) groeit het milieubewustzijn bij deelnemers. Het verhoogt het bewustzijn van mensen en hun waardering voor levende dingen. Lokale landbouw bespaart ook grondstoffen door de grondstofketen te verkorten, waardoor er minder gebruik gemaakt wordt van transport, verpakkingen en brandstof. Door de vriendschappen en activiteiten in de wijk zijn het aantal autokilometers dat mensen maken lager.
5. **Verdraagzaamheid:** Mensen met verschillende culturele achtergronden komen met elkaar in contact en leren van elkaars gewoonten en manieren. Hierdoor neemt de verdraagzaamheid binnen de buurt toe.
6. **Besparing:** Door zelf eten te telen en te verbouwen hoeven deelnemers minder eten te kopen. Ook het onderlinge ruilen van spullen en diensten kan geld besparen.
7. **Jeugdeducatie:** De buurttuin dient als een openluchtleslokaal waar de jeugd waardevolle vaardigheden kan opdoen, zoals biologie, toegepaste wiskunde, communicatie, verantwoordelijkheid, beweging, verbreding kennis voedsel (kennen = eten) en samenwerking. Ze biedt ook de mogelijkheid om te leren over het belang van gemeenschap, rentmeesterschap en ecologische verantwoordelijkheid. Jongeren zien weer waar hun eten vandaan komt en leren zich op andere en gezondere manieren te vermaken dan nu vaak het geval is.

5.2 Dit oogst de gemeente Oss

- A. **Groen imago:** Imagostimulans als groen(st)e gemeente van Noord-Brabant.
- B. **Loketfunctie:** Een duidelijk loket voor burgers, door burgers.
- C. **Besparing ambtenarij:** minimale besparing van 0,5 formatie voor gemeente ambtenaar.
- D. **Besparing onderhoud:** openbaar plantsoen inruilen voor buurttuinen levert besparingen op voor plantsoen onderhoud.
- E. **Positief imago:** bij burgers in de buurten waar tuinen komen. Gemeente Oss laat zien een flexibele grondhouding te hebben ten aanzien van regelgeving waardoor burgerinitiatieven zich kunnen ontwikkelen.
- F. **Meer veiligheid:** meer buurten waar meer sociale cohesie en veiligheid is.
- G. **Meer biodiversiteit:** in aansluiting op andere natuur in de stad ontwikkelingen.
- H. **Voedselbewustzijn:** bij meer inwoners door structurele aandacht voor voedsel uit de stad.
- I. **Beter milieu:** meer burgers met ecologische moestuin vaardigheden.